

PASIŪLYMAI MOKSLO IR STUDIJŲ ĮSTATYMO PROJEKTUI

2009-01-07

LR Vyriausybės siūlymai Seimui

Nauji pasiūlymai Seimo MSĮ projektui remiasi:

- LR Vyriausybės programa (patvirtintą 2008-12-09), kurioje numatoma atlikti esminius mokslo ir studijų reformos darbus:
 - nuo 2009-2010 studijų metų pirmo kurso studentų finansavimą pradėti studijų krepšelio principu;
 - sukurti valstybės remiamų paskolų sistemą, kuri pradės veikti ne vėliau kaip nuo 2009 m. liepos mėn.;
 - finansuoti mokslo tyrimus pereinant prie ilgalaikio konkursais pagrįsto finansavimo;
 - įgyvendinti priemones, skatinančias aukštųjų mokyklų tinklo optimizavimą ir telkiamąsi;
 - aukštųjų mokyklų autonomija apims teisę disponuoti įsigytu ir valstybės patikėtu turto;
 - aukštosioms mokykloms suteikti įstatyme įtvirtintą specialų, autonomiškumą užtikrinantį, teisinį statusą.
- Lietuvos parlamentinių politinių partijų 2007-06-14 susitarimu dėl mokslo ir studijų sistemos pertvarkos principų;
- LR Seimo narių A. Kubiliaus ir G. Steponavičiaus 2008-03-18 MSĮ projekto nuostatomis;
- Valstybinių aukštųjų mokyklų turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo projekto (2008-03-18) nuostatomis;
- LR Konstitucinio Teismo 2008-03-20 nutarimu.

LR Seime svarstomame MSI projekte numatytos naujovės (1): valdymas

1. Keičiamas valstybinių aukštųjų mokyklų valdymas:
 - pagrindinis aukštosios mokyklos savivaldos organas – Taryba.
 - taryba tvirtina AM misiją ir viziją, rektoriaus teikiamus AM struktūrinių pertvarkymų planus, studijų kainas, nustato AM lėšų (tame tarpe ir lėšų, skirtų vadovų ir kitų darbuotojų darbo užmokesčiui) ir turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo tvarką, svarsto svarbiausius su tuo susijusius klausimus, renka, skiria ir atleidžia iš pareigų rektorių, užtikrina AM atskaitingumą ir ryšį su visuomene ir steigėjais.
2. Keičiami mokslo institutų tipai ir valdymas:
 - vietoj šiuo metu egzistuojančių valstybės mokslo instituto, universiteto mokslo instituto, valstybės mokslo įstaigos atsiras mokslinių tyrimų institutai.
3. Keičiasi reikalavimų dėstytojams ir tyrėjams nustatymo tvarka:
 - atsisakoma habilituoto daktaro laipsnio ir paliekamas vienas – mokslų daktaro laipsnis;
 - su du kartus iš eilės konkursą užimti pareigas laimėjusiu asmeniu sudaroma neterminuota darbo sutartis.

LR Seime svarstomame MSĮ projekte numatytos naujovės (2): finansavimas

4. Keičiamas mokslo ir studijų institucijų finansavimas:
 - išlieka bazinis mokslo (meno) veiklai finansavimas mokslo ir studijų institucijoms, skiriamas pagal mokslo (meno) veiklos rezultatus;
 - siekiant didinti konkurencingumą, stiprinamas programinis konkursinis mokslinių tyrimų finansavimas. Lėšas administruoja Lietuvos mokslo taryba ir kitos Vyriausybės bei ministerijų įgaliotos institucijos.
5. Numatyta galimybė studentams teikti valstybės remiamas paskolas, koreguojama stipendijų teikimo tvarka.

LR Seime svarstomame MSĮ projekte numatytos naujovės (3): kokybės užtikrinimas

6. Koreguojama aukštųjų mokyklų steigimo, leidimo vykdyti studijas sąlygos
 - SKVC privalomai kreipiasi į Valstybės saugumo departamentą dėl išvados, ar numatoma AM ar užsienio AM filialo veikla nekelia grėsmės nacionaliniam saugumui;
 - Numatomi atvejai, kada netenkama teisės vykdyti studijas.
7. Numatomos papildomos priemonės studijų kokybei užtikrinti:
 - studijų programos akredituojamos ne rečiau kaip kartą per šešerius metus;
 - AM dėl studijų programos akreditavimo gali kreiptis ne tik į SKVC, bet ir į kitą Europos aukštojo mokslo erdvės kompetentingų institucijų pripažintą agentūrą;
 - AM ir institutų veikla reguliariai (kas šešerius metus) vertinama išoriškai ir akredituojama;
8. Numatomas studijų sistemos atnaujinimas ir kokybės užtikrinimas atsižvelgiant į Bolonijos procesą:
 - studijų programos skirstomos į laipsnį suteikiančias (bakalauro/profesinio bakalauro, magistro), ir laipsnio nesuteikiančias (reglamentuoja LRV ar jos įgaliota institucija (skirta rezidentūrai, pedagogams ir pan.)
 - naujai reglamentuojamos studijų formos – nuolatinė ir iššėstinė
 - įvedamas europinis studijų kreditas, grindžiamas studijų rezultatais ir studento darbo laiko kiekiu. Vienu studijų metų 1 600 valandų atitinka 60 kreditų (ECTS).
9. Įvedama akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus pareigybė

Svarbiausi nauji siūlymai, kylantys iš LR

Vyriausybės programos

1. Keičiama valstybinių aukštųjų mokyklų teisinė forma iš biudžetinės įstaigos į viešąją įstaigą
2. Valstybinėms aukštosioms mokykloms suteikiama teisė laisviau disponuoti turtu
3. Valstybės lėšas studijoms numatoma skirti pagal „studijų krepšelio“ principą
4. Plėtojama studijų prieinamumo (stipendijų ir paskolų) sistema

Į Mokslo ir studijų įstatymo projektą integruojami siūlymai, apibrėžiantys valstybinių aukštųjų mokyklų teisinį statusą ir turtines teises (įstatymo VIII skyrius).

1. Valstybinių aukštųjų mokyklų teisinė forma

Siekiant valstybinėms aukštosioms mokykloms garantuoti autonomiją ir numatyti didesnę atskaitomybę visuomenei, suteikti galimybę efektyviai valdyti, naudotis ir disponuoti turtu:

- siūloma pertvarkyti valstybines AM iš biudžetinių įstaigų į specialaus statuso viešąsias įstaigas;
- atsižvelgiant į valstybinių AM specialaus statuso sąlygotus skirtumus nuo įprasto statuso VŠĮ, siūloma keisti VŠĮ įstatymą numatant, jog valstybinėms AM VŠĮ įstatymas taikomas tiek, kiek jis neprieštarauja MSĮ.

2. Teisė laisviau valdyti turta, juo naudotis ir disponuoti

- Iš biudžetinių įtaigų į specialaus statuso VŠĮ persitvarkiusioms valstybinėms aukštosioms mokykloms numatoma dvejopa galimybė valdyti turta, juo naudotis ir disponuoti:
 - AM valdomas valstybės turtas jai perduodamas valdyti patikėjimo teise pagal patikėjimo sutartis;
 - aukštoji mokykla nuosavybės teise valdo, naudoja ir disponuoja jos įgytu turtu ar lėšomis bei atskirais atvejais – valstybės investuotu turtu.
- Siūlomi nuosavybės teise valdomo ir naudojamo turto disponavimo juo „saugikliai“:
 - Vyriausybė nustato turto patikėjimo sutarties sąlygas kiekvienu konkrečiu atveju;
 - civiliniai sandoriai, kurių pagrindu tretiesiems asmenims atlygintinai perleidžiamas nuosavybėn nekilnojamas turtas, turi būti sudaromi vadovaujantis rinkos kainomis, nustatytomis pagal Lietuvos Respublikos turto ir verslo vertinimo pagrindų įstatymą;
 - valstybinės aukštosios mokyklos negali steigti ir investuoti į neribotos civilinės atsakomybės juridinius asmenis;
 - valstybinėms aukštosioms mokykloms draudžiama jų valdomu turtu užtikrinti trečiųjų asmenų prievoles.
 - Valstybinės aukštosios mokyklos turi teisę skolintis, atsižvelgiant į aukštosioms mokykloms nustatytą skolinimosi limitą.

3. „Studijų krepšelio” principas

- Pagrindinis I pakopos ir vientisųjų studijų finansavimo būdas remiasi „studijų krepšelio” principu:
 - Vyriausybė nustato finansavimo proporcijas tarp šešių studijų sričių (humanitarinių, socialinių, fizinių, biomedicinos, technologijos mokslų ir menų);
 - valstybės finansavimas, skirtas atitinkamai studijų sričiai, AM atitenka pagal gambiausių stojančiųjų pasirinkimą (ir valstybinėms, ir nevalstybinėms AM);
 - AM nusistato studijų kainą; valstybė už valstybės finansuojamus studentus moka „norminę” studijų kainą, apimančią atlyginimus dėstytojams, studijoms reikalingas prekes ir paslaugas bei studentų skatinimą;
 - norminė kaina gali skirtis nuo aukštosios mokyklos nustatytos kainos; valstybės nefinansuojami studentai moka aukštosios mokyklos nustatytą studijų kainą.
- II ir III pakopų studijų finansavimas siejamas su AM mokslinės (meninės) veiklos lygiu ir „studijų krepšelių” skaičiumi
- Kiti studijų finansavimo būdai:
 - atsižvelgiant į būtiniausius valstybės ūkinės, socialinės ir kultūrinės plėtros poreikius studijos gali būti finansuojamos konkurso tvarka tiksliniu būdu;
 - daliai geriausiai baigusią studijas valstybės nefinansuojamose studijų vietose AM kompensuojama sumokėta studijų kaina

4. Studijų prieinamumas

- Studentams bus sudarytos realios galimybės gauti valstybės paskolas arba valstybės remiamas paskolas:
 - studijų kainai sumokėti;
 - gyvenimo išlaidoms;
 - dalinėms studijoms pagal tarptautines (tarpžinybines) sutartis.
- Paskolų gavimo ir grąžinimo sąlygos:
 - paskolos teikiamos lengvatinėmis sąlygomis;
 - numatomi palankūs paskolų grąžinimo terminai;
 - numatomos palengvintos paskolų garantavimo sąlygos ir dalies palūkanų kompensavimo tvarka;
 - teikiant paskolas bus atsižvelgiama į socialinio teisingumo ir akademinį pasiekimų prioritetus.
- Siekiant pertvarkyti paramos studentui teikimo tvarką Valstybinis mokslo ir studijų fondas pertvarkomas į Valstybinį studijų fondą.
- I ir II pakopų studentai gali gauti socialines stipendijas (socialiniam studijų prieinamumu užtikrinti) ir skatinamąsias stipendijas (už gerus studijų rezultatus).

Lėšos reformai

Siekiant, kad valstybės finansuojamas studentas būtų pilnai finansuojamas (šiuo metu - apie 47 proc.)

- Universitetų pirmakursių krepšeliui šiais metais papildomai skirta 15,4 mln. lt iš ŠMM programų (viso 51 mln. lt)
- Kolegijų pirmakursių krepšeliui papildomai skirta 2,8 mln. (iš viso - 19,4 mln.lt)
- Vietų skaičius kolegijose didinamas iki 1 200 (iki 10 tūkst.)

Aukštųjų mokyklų tinklui optimizuoti:

- Numatoma skirti 150 mln. lėšų iš ES Struktūrinių fondų programų

Lietuvos mokslui ir studijoms numatoma parama iš ES Struktūrinių fondų 2007-2012 m. 2 789 mln. lt, 2009 m. planuojama sudaryti sutarčių už 1862 mln. lt.

Įstatymo įgyvendinimas

- Įstatymo įsigaliojimas:
 - įstatymas įsigalioja jį priėmus, numatant pereinamąsias nuostatas;
 - valstybinės aukštosios mokyklos bus pertvarkytos iš biudžetinių įstaigų į viešąsias įstaigas iki 2010 m. rugsėjo 1 d.;
 - išplėstas teises disponuoti, valdyti ir naudotis turtu valstybinė aukštoji mokykla įgyja persitvarkiusi į viešąją įstaigą ir šio įstatymo nustatyta tvarka sudariusi naujus valdymo organus;
 - studijų finansavimas pagal „studijų krepšelio“ principas netaikomas pradėjusiems studijuoti iki šio įstatymo įsigaliojimo.
- Priimti sprendimai:
 - biudžete atskirtos lėšos šių metų pirmakursiams finansuoti pagal „studijų krepšelio“ principą;
 - nuo liepos 1 d. numatoma pradėti diegti valstybės remiamų paskolų sistemą. 2008-12-24 sudaryta darbo grupė paskolų sistemos modeliui parengti;
 - 2009-01-05 sudaryta darbo grupė krepšelio modeliui parengti (iki 2009-02-15);
 - 2008-01-05 sudaryta darbo grupė vertinimo rezultatų suderinimo modeliui parengti (iki 2009-02-01)

Būtina sąlyga numatomoms pertvarkoms: MSĮ turi būti priimtas iki 2009 m. kovo 1 d., poįstatyminiai teisės aktai – iki balandžio 1 d.